

LICHTJES IN JE OGEN

ELS FLORIJN, LODY VAN DE KAMP,
IRIS BOTER e.a.

Lichtjes in je ogen

Kerstverhalen

Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

ISBN 978 90 239 9386 5

NUR 303

Ontwerp omslag Marion Rosendahl

Illustratie omslag Peter J. Sterkenburg, 'Winterlandschap', 1988.

Olieverf op doek

Lay-out en dtp binnenwerk ZetProducties, Haarlem

© 2011 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

INHOUD

ELS FLORIJN – <i>Brandoffer</i>	7
MARIA DE JONGE – <i>Menswording</i>	17
LODY VAN DE KAMP – <i>Jodenman</i>	27
IRIS BOTER – <i>Dichterbij</i>	39
JEANNETTE DONKERSTEEG – <i>Mes</i>	47
CLASINA VAN DEN HEUVEL – <i>Aardekleed</i>	61
LEENDERT VAN WEZEL – <i>Jona</i>	71
CONNIE VAN DE VELDE – <i>En het geschiedde</i>	81
VINCENT VAN BRUGGEN – <i>De stem van een engel</i>	87
JACOMIEN MURRE – <i>Een beker water</i>	97
GERT-JAN SCHAAP – <i>De mand</i>	107
ROELIE PRINS – <i>Vlechten</i>	113
FEMKE VAN WERKHOVEN – <i>Nachtwake</i>	121
LIJDA HAMMENGA – <i>Verwonder je!</i>	133
FRANS WILLEM VERBAAS – <i>Het onverwachte bezoek van nicht Johanna</i>	143

ELS FLORIJN

Brandoffer *

Het regent. Het water druipt in kronkels langs de ramen. Dat is prima. Alles is prima, Kerst is voor mij ook een tijd om naar uit te zien – als het maar niet sneeuwt.

Ik haat sneeuw, en in het bijzonder sneeuw met Kerst. Er is niets waar ik zo'n hekel aan heb dan aan sneeuw met Kerst. De kerstbomen vind ik erg, de lampjes die mijn overbuurman zwetend opgehangen heeft, stijlloos gedrapeerd over een noodlijdend naaldboompje, zijn ook erg; de liedjes die je tot vervelens toe hoort als je boodschappen gaat doen, zijn erg, maar het ergste blijft een witte Kerst.

Zodra de vlokken uit de loodgrijze hemel beginnen te vallen, is het alsof er iets in mijn benen verstijft. Dan word ik verward en ongelukkig; ik blijf mijn benen maar wrijven, alsof ik, net als – hoelang? – zestig jaar geleden de bloedsomloop weer op gang moet brengen.

Ik heb me altijd afgevraagd hoe het ooit mogelijk was dat die vrouw Maria heette. En toch, niet door haar naam, maar door wat er gebeurde, kerstochtend 1944, associeer ik haar

* Holocaust is Grieks voor brandoffer

voor altijd, net als de andere Maria, met Kerst. Het beest van Auschwitz en de heilige maagd uit Nazaret – kan er meer verschil zijn? Maria van Jozef, die haar kind zorgzaam in doeken wond en in een kribbe neerlegde – en Maria Mandel, die ervan genoot om kinderen uit de selectie te trekken en ze – hoe dan ook – te doden.

We kenden haar allemaal. De dag waarop ik in Auschwitz-Birkenau aankwam, werd ik zachtjes en gejaagd ingelicht over de ‘beesten’. Ik huilde op de smalle houten planken, terwijl de vrouw die dichter tegen me aan lag dan ooit een man gedaan had, me fluisterend de afschuwelijkste verhalen deed over de *Oberaufseherin*, Maria Mandel, en de *Aufseherin*, Irma Grese. Voor hen moest ik oppassen, voor hen moest ik het meeste oppassen. Ik bleef huilen, de tranen liepen warm over mijn gezicht. Ik probeerde ze weg te vegen, maar ze bleven komen. Ik wilde geen verhalen over vrouwen met honden, over gruwelijkheden, ik wilde daar niet eens over nadenken. Ik wilde iemand die mij troostte en vasthield, mij over mijn haren streelde en mij vertelde dat ik me nergens zorgen over hoefde te maken.

Hier zou ik zo iemand niet vinden. De vrouw vertelde me dat ik mijn hoofd altijd omlaag moest houden, altijd voor me uit moest kijken, nooit – hoorde ik dat? – nooit de aandacht trekken op welke manier dan ook, wilde ik blijven leven. Daarna zei ze: ‘Huil niet, spaar je tranen; wees blij dat ik je dit heb verteld!’ en ze draaide zich om, zodat ik gedwongen werd me ook om te draaien, anders zou ik van de houten brits vallen.

Irma Grese was de eerste die ik zag bij het appèl. Het orkest speelde. We stonden in lange rijen opgesteld, door en door

koud in onze dunne streeppakken. We werden geteld. Het duurde eindeloos. Ik stond midden in een rij. Het gaf me een gevoel van anonimiteit.

Toen zag ik haar: een slanke, niet zo grote vrouw met blond haar. Ze liep als een man, ze had zware, grove laarzen aan. Aan de band van haar broek hingen een zweep en een houten stok. Ze hield twee honden aan de lijn. Ze liepen kwijlend naast haar, de bekken open. Toen ze zich omdraaide, zag ik dat ze een pistool aan de andere kant van haar broek had hangen. Ik moest haar observeren vanonder mijn wimpers – niet opvallen – en ik begreep waarom ze haar *the beautiful beast* noemden. Ze had iets fiers. Ik zag haar ogen niet. Later zou ik zien dat haar ogen, zelfs van een afstand, koud waren. Maar voordat ik haar ogen zag, was ik al getuige van de kou in haar hart, toen ik zag hoe ze zonder met haar ogen te knippen een vrouw zonder enige reden van achter neerschoot.

Maria Mandel had, als je haar in een andere setting zou plaatsen, iets moederlijks. Ze zag eruit als een moeder, met haar opgestoken donkere haren, haar zware boezem en haar brede gezicht. Ik zag haar zijdelings, die eerste dag. Ik moet eerlijk zeggen dat Irma Grese mij meer angst aanjoeg dan Maria Mandel. Onterecht, maar dat wist ik toen nog niet.

Het was bijna Kerst en angstaanjagend koud. 's Nachts wisselden we een keer of vier van slaapplek, omdat het aan de buitenkanten, niet tussen de andere vrouwen in, niet lang uit te houden was. Ik had het geluk dat ik vrij goede, te grote schoenen had. Ik had ze opgestopt met alles wat ik kon vinden: stukjes van lappen, stukjes krant, wat stro. Toch werden mijn voeten niet warm.